

คณะกรรมการนักศึกษานิติบัณฑิต สมัย 58

สรุปวิชากฎหมายหนี้

1. ความหมายและลักษณะแห่งหนี้ มาตรา 194

หนี้ คือ ความผูกพันในทางกฎหมายระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้ และอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าลูกหนี้

หนี้ในธรรมหรือหนี้ธรรมดา หมายถึง หนี้ที่เจ้าหนี้ไม่อาจบังคับให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้ได้ แต่ถ้าลูกหนี้ได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้วก็เรียกคืนไม่ได้ เช่น หนี้ที่ขาดหลักฐานเป็นหนังสือ หนี้ที่ขาดอายุความเป็นต้น

2. ทรัพย์ซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้ แบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ ทรัพย์สินอื่น และ เงินตรา

2.1 กรณีทรัพย์สินอื่นตามมาตรา 195 ถ้าระบุไว้แต่เพียงประเภท แล้วไม่อาจทราบได้โดย

(1) สภาพแห่งนิติกรรม หรือ

(2) เจตนาของคู่กรณี

}

ว่าพึงเป็นชนิด (คุณภาพของทรัพย์)ใด ลูกหนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์ ชนิดปานกลาง

ข้อสังเกต กรณีนี้ไม่ใช่เรื่องเจ้าหนี้ หรือลูกหนี้เป็นผู้เลือก ทรัพย์ทั่วไปที่กลายเป็นทรัพย์เฉพาะสิ่งมี 2 วิธี ตามมาตรา 195 วรรคสอง คือ

(1) ถ้าลูกหนี้ได้กระทำการอันตนจะพึงต้องทำ เพื่อส่งมอบทรัพย์สิ่ง นั้นทุกประการแล้ว

(2) ลูกหนี้ได้เลือกกำหนดทรัพย์ที่จะส่งมอบ แล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้

ข้อสังเกต ผลของการเป็น ทรัพย์เฉพาะสิ่ง จะเกี่ยวกับปัญหาการชำระหนี้เป็นพันวิสัย เพราะหากยังไม่เป็นทรัพย์เฉพาะสิ่ง จะอ้างว่าการชำระหนี้เป็นพันวิสัยไม่ได้(ฎ.2046/2531)

2.2 กรณีเงินตรา มาตรา 196,197

(1) ถ้าหนี้เงินได้แสดงไว้เป็นเงินต่างประเทศลูกหนี้จะส่งใช้เป็นเงินไทยก็ได้ แต่ต้องคิดอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ สถานที่ และในเวลาที่ชำระเงิน(มาตรา196)

“การแสดงไว้” หมายถึง การกำหนดมูลค่าของเงินที่จะต้องส่งใช้กันแต่มีได้ระบุกันชัดว่าต้องส่งมอบเงินตราสกุลใด

“อัตราแลกเปลี่ยน” หมายถึง อัตราแลกเปลี่ยนกันได้โดยเสรีในเวลาที่ชำระเงินจริงตามปกติคิดอัตราขายของธนาคารพาณิชย์ใน

กรุงเทพมหานคร

เพื่อความสะดวกในการบังคับคดี ให้คิดตามอัตราในวันที่อ่านคำพิพากษาของศาล(ฎ.3529/2542,ฎ.1909/2541,ฎ.4609/2540

,ฎ.3529/2542)

(2) ถ้าหนี้เงินซึ่งเงินตราชนิดนั้น ยกเลิกไม่ใช้กันแล้ว ในเวลาที่จะต้องส่งเงิน ให้ถือเสมือนหนึ่งว่ามีได้ระบุไว้ให้ใช้ เป็นเงินตราชนิดนั้น (มาตรา147) ดังนั้นลูกหนี้ยังต้องส่งใช้เงินชนิดที่ยังใช้อยู่ต่อไป เพราะไม่เป็นเหตุระงับแห่งหนี้

3. วัตถุประสงค์แห่งหนี้ซึ่งเลือกได้ มาตรา 198-202

3.1 วัตถุประสงค์แห่งหนี้ซึ่งเลือกได้ มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- (1) หนี้นั้นมีการกระทำเพื่อชำระหนี้หลายอย่าง
- (2) ลูกหนี้ต้องกระทำการใดการหนึ่งแต่อย่างเดียว

ข้อสังเกต 1. ไม่ใช้บังคับกับกรณีที่ลูกหนี้ต้องชำระหนี้แต่เพียงอย่างเดียว

2. ไม่ใช้บังคับกับกรณีที่ลูกหนี้ต้องชำระหนี้หลายอย่างโดยชำระทุกอย่าง
3. ไม่ใช้บังคับกับกรณีที่ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ทีละอย่างก่อนหลังตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องหนี้ตามคำพิพากษา (ฎ. 752/2542**, ฎ. 7827/2538)

3.2 ผู้มีสิทธิเลือก มาตรา 198, 201 วรรคสอง

1. เป็นไปตามข้อตกลง
2. ถ้าไม่มีการตกลงกฎหมายให้ลูกหนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือก(มาตรา 198)
3. ถ้าตกลงให้บุคคลภายนอกเลือกแต่ไม่อาจเลือกได้หรือไม่เต็มใจเลือก กฎหมายให้ลูกหนี้เป็นผู้เลือก(มาตรา 201 วรรคสอง)

3.3 วิธีการเลือก มาตรา 199วรรคหนึ่ง, 201วรรคสอง

1. กรณีลูกหนี้หรือเจ้าหนี้เป็นผู้เลือก ให้แสดงเจตนาแก่คู่กรณีฝ่ายหนึ่ง(มาตรา 199 วรรคหนึ่ง)
2. กรณีบุคคลภายนอกเป็นผู้เลือกให้แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ และลูกหนี้จะต้องแจ้งความนั้นแก่เจ้าหนี้

3.4 กำหนดเวลาที่ต้องเลือก มาตรา 200

1. กรณีมีกำหนดเวลาให้เลือก เมื่อครบกำหนดแล้วฝ่ายที่มีสิทธิเลือกไม่เลือกให้สิทธิการเลือกตกไปอยู่แก่อีกฝ่ายหนึ่ง (วรรคแรก)

2. กรณีไม่มีกำหนดระยะเวลาให้เลือก เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วฝ่ายที่มีสิทธิเลือกไม่เลือกฝ่ายที่ไม่มีสิทธิเลือก

กำหนดเวลาพอสมควรบอกกล่าวให้ฝ่ายที่มีสิทธิเลือกใช้สิทธิเลือกภายในเวลาอันนั้น ถ้าครบกำหนดแล้วไม่เลือก ให้สิทธิเลือกตกเป็นของฝ่ายที่ไม่มีสิทธิเลือกมาแต่ต้น(วรรคสอง)

3.5 ผลการเลือก มาตรา 199 วรรคสอง ให้ถือว่า การชำระหนี้ที่ได้เลือกนั้นเป็นการชำระหนี้ที่ได้กำหนดให้ทำมาตั้งแต่ต้น (ตั้งแต่ก่อนหนี้)

3.6 การชำระหนี้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดในหลายอย่างที่ต้องเลือกเป็นวิสัยจะทำได้ (มาตรา 202) ต้องพ้นวิสัยก่อนเลือก

หลัก ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ด้วยสิ่งที่ยังไม่พ้นวิสัย

ข้อยกเว้น ลูกหนี้เลือกชำระหนี้ด้วยสิ่งที่พ้นวิสัยได้ ถ้าการพ้นวิสัยนั้นเกิดจากพฤติการณ์ของฝ่ายที่ไม่มีสิทธิเลือก

ข้อสังเกต ถ้าเป็นกรณีพ้นวิสัยภายหลังการเลือกต้องบังคับตามเรื่องการชำระหนี้เป็นพ้นวิสัย ตามมาตรา 217, 218 หรือ 219 แล้วแต่กรณี

4. กำหนดเวลาชำระหนี้ มาตรา 203

4.1 หนี้นั้นไม่มีกำหนดเวลาชำระ และ ไม่อาจอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้(วรรคหนึ่ง)

ผล คือ 1. เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน(ทันทีที่ก่อนหนี้)

2. ลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้ได้โดยพลันคู่กัน

4.2 หนี้ที่กำหนดเวลาชำระ แต่กรณีเป็นที่สงสัย (วรรคสอง) กรณีเป็นที่สงสัยนั้นหมายถึง สงสัยว่ากำหนดเวลาเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายใด

ผล คือ ให้เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้กล่าวคือ

1. เจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระก่อนครบกำหนดเวลาไม่ได้
2. ลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนครบกำหนดเวลาได้ (ฎ.1062/2540 ประชุมใหญ่**)

5. การบังคับชำระหนี้ตามวัตถุแห่งหนี้ มาตรา 213

วรรคหนึ่ง เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้ได้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ขึ้นไปตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ โดยต้องใช้สิทธิทางศาล เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่อง นอกจากนี้เจ้าหนี้ยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้ด้วย

วรรคสอง กรณีสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้

1. กรณี การกระทำที่ไม่ต้องอาศัยความสามารถของลูกหนี้เฉพาะตัว เจ้าหนี้อาจร้องขอต่อศาลให้สั่งบุคคลภายนอกกระทำการดังกล่าวแทนลูกหนี้ โดยลูกหนี้เป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย แต่ถ้าเป็นความสามารถเฉพาะตัวของลูกหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิเพียงเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้

2. กรณีเป็นการกระทำนิติกรรม เจ้าหนี้อาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ถือเอาตามคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ก็ได้ เช่น การไถ่ถอนจำนอง การจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ ดังนั้น ถ้าวัตถุแห่งหนี้มิใช่การบังคับให้ทำนิติกรรม ก็จะร้องขอให้ศาลถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาไม่ได้ เช่น หนี้ต้องคืนสลากกินแบ่งรัฐบาล (ฎ.3110/2539, ฎ.1060-1061/2540**)

นอกจากนี้ เจ้าหนี้ยังสามารถเรียกเอาค่าเสียหายได้อีกตามวรรคสี่ (,ฎ.6705/2541**)

6. ลูกหนี้ผิดนัด

6.1 กรณีที่ลูกหนี้ผิดนัด มาตรา 204,206 แบ่งได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

(1) ลูกหนี้ผิดนัดเพราะเจ้าหนี้ได้เตือนแล้ว (มาตรา 204 วรรคหนึ่ง) หลักเกณฑ์ มีดังนี้

1. หนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว
2. เจ้าหนี้ ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว
3. ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้

(2) ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้อง เตือน (มาตรา 204วรรคสอง ,206) กล่าวคือ เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ ในหน้ดังกล่าวไปนี้

1. หนี้มีกำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน
2. หนี้ที่มีข้อตกลงบอกกล่าวล่วงหน้าซึ่งอาจคำนวณนับได้ตามปฏิทิน
3. หนี้ละเมิด

6.2 ข้อแก้ตัวของลูกหนี้ว่ายังไม่ผิดนัด มาตรา 205 เนื่องจากมีพฤติการณ์ที่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบเกิดขึ้นเป็นเหตุให้ลูกหนี้ไม่อาจชำระหนี้ได้ทันกำหนดเวลาชำระ พฤติการณ์ที่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น เหตุสุดวิสัย อุบัติเหตุ หรือเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด หรือเหตุภายนอกต่างๆ

6.3 ผลของการที่ลูกหนี้ผิดนัด มาตรา 215,216,217,224,225

(1) เจ้าหนี้มี สิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพื่อ ความเสียหาย(มาตรา 215)

(2) ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะบอกปิดไม่รับชำระหนี้ และจะเรียก เอาค่าสินไหมทดแทนได้(มาตรา 216)

(3) ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย(ระหว่างเวลาที่ลูกหนี้ผิดนัด) เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เว้นแต่ความเสียหายนั้นคงต้องเกิดขึ้น แม้ได้ชำระหนี้ทันเวลากำหนด (มาตรา 217)

(4) ถ้าหนี้เงินนั้น เจ้าหนี้มีสิทธิคิดดอกเบี้ย ร้อยละเจ็ดกึ่งต่อปี เว้นแต่ จะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นแต่จะคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดไม่ได้ (มาตรา 224)

(5) ถ้าหนี้เป็นการส่งมอบวัตถุ แล้ววัตถุเสื่อมเสียไปหรือราคาตกต่ำ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในเงินค่าสินไหมทดแทนในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี (มาตรา 225)

7. เจ้าหนี้ผิดนัด

7.1 กรณี เจ้าหนี้ผิดนัด มาตรา 207, 209, 210 แบ่งได้ 3 กรณี ดังนี้

- (1) เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้ (มาตรา 207) หลักเกณฑ์มี ดังนี้
 1. ลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้ ตามมาตรา 208 วรรคหนึ่ง และ
 2. เจ้าหนี้รับชำระหนี้ โดยปราศจากมูลเหตุจะอ้างตามกฎหมาย
- (2) เจ้าหนี้ไม่กระทำการเพื่อรับชำระหนี้ (มาตรา 209) หลักเกณฑ์ มีดังนี้
 1. ตกลงกำหนดเวลาเป็นแน่นอนให้เจ้าหนี้กระทำการใด และ
 2. เจ้าหนี้ไม่กระทำการนั้นภายในกำหนดเวลา
- (3) เจ้าหนี้ไม่ชำระหนี้ต่างตอบแทน (มาตรา 210) หลักเกณฑ์ มีดังนี้
 1. เป็นหนี้ต่างตอบแทน
 2. เจ้าหนี้เตรียมพร้อมรับชำระหนี้ และ
 3. เจ้าหนี้ไม่เสนอที่จะชำระหนี้ตอบแทนตามที่ต้องทำ

7.2 ข้อแก้ตัวของเจ้าหนี้ ที่ว่ายังไม่ผิดนัด มาตรา 211, 212 เหตุที่ไม่ถือว่าเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด มี 2 กรณี คือ

- (1) ลูกหนี้มีได้อยู่ในฐานะที่จะสามารถชำระ หนี้ได้ (มาตรา 211)
- (2) เจ้าหนี้มีเหตุขัดข้องชั่วคราวไม่อาจรับชำระหนี้ได้ (มาตรา 212) ในกรณีที่
 - (2.1) กรณีมิได้กำหนดเวลาชำระหนี้ ตามมาตรา 203 วรรคหนึ่ง
 - (2.2) กรณีกำหนดเวลาชำระหนี้และลูกหนี้มีสิทธิรับชำระหนี้ได้ก่อนกำหนดตามมาตรา 203 วรรคสอง
 เว้นแต่ ลูกหนี้ได้บอกกล่าวล่วงหน้าพอสมควรแล้ว

7.3 ผลของการที่เจ้าหนี้ผิดนัด มาตรา 221, 330

- (1) กรณีเป็นหนี้เงินเจ้าหนี้จะคิดดอกเบี้ยเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยในระหว่างที่ผิดนัด (มาตรา 221)
 - (2) ความรับผิดชอบของลูกหนี้เป็นอันปลดเปลื้องไป เมื่อลูกหนี้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้ว (มาตรา 330)
- ข้อสังเกต การที่เจ้าหนี้ผิดนัดไม่เป็นเหตุให้หนี้ระงับ ดังนั้นลูกหนี้ยังคงมีหน้าที่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อยู่ต่อไป

8. การเรียกค่าสินไหมทดแทน

“ค่าเสียหาย” หมายถึง การชดใช้เป็นตัวเงินให้แก่ผู้เสียหายเพื่อความเสียหายอันได้เกิดขึ้น

“ค่าสินไหมทดแทน” หมายรวมถึง การชดใช้เพื่อค่าทดแทนความเสียหายอันได้เกิดขึ้นไม่จำเป็นว่าต้องเป็นเงินเท่านั้น

ค่าสินไหมทดแทน มาตรา 222 การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- (1) ความเสียหายตามปกติ (มาตรา 222 วรรคหนึ่ง) เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้ได้ หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ (ฎ. 255/2539, ฎ. 3587/2526, ฎ. 3697/2524, ฎ. 2339/2517)
- (2) ความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ (มาตรา 222 วรรคสอง) เจ้าหนี้จะเรียกได้เมื่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือ ควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์ เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว เช่น เบี้ยปรับ , ค่าปรับ (ฎ. 556/2511 **, ฎ. 270/2521, ฎ. 5581/2533)

8.2 ผู้เสียหายมีส่วนผิด (มาตรา 223) ถ้าผู้เสียหายมีส่วนผิดด้วยจำนวนค่าเสียหายก็ย่อมลดลงตามส่วนหรืออาจไม่ได้รับชดใช้เลยก็ได้ แบ่งได้ 2 กรณี

- (1) กรณีผู้เสียหายมีส่วนผิดอย่างแท้จริง (มาตรา 223 วรรคหนึ่ง)
- (2) กรณีถือว่าผู้เสียหายมีส่วนผิด (มาตรา 223 วรรคสอง)

- 2.1 ละเลยไม่เตือนให้ลูกหนี้รู้ถึงอันตรายร้ายแรงผิดปกติ
- 2.2 ละเลยไม่บำบัดปกป้องหรือบรรเทาความเสียหายนั้น

9. การชำระหนี้เป็นพันธวิสัย (มาตรา 217,218,219) หมายความว่า การชำระหนี้ที่ไม่สามารถกระทำให้สำเร็จตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ได้

- ❖ กรณีทำได้แต่เสียค่าใช้จ่ายสูง ไม่ถือว่าเป็นพันธวิสัย (ฎ.2829/2522,ฎ.928/2521)
- ❖ กรณีไม่กล่าวปฏิบัติชำระหนี้ ไม่ถือว่าเป็นการพันธวิสัย (ฎ.1185/2533)
- ❖ กรณีมิได้กำหนดให้ส่งมอบทรัพย์สินจากที่ใด หากลูกหนี้ยังสามารถจัดหาจากแหล่งอื่นได้ ก็ไม่เป็นการพันธวิสัย (ฎ.5516/2537,ฎ.3342/2532ฎ.2046/2531,ฎ.4341/2531)

9.1 การชำระหนี้พันธวิสัยในระหว่างที่ลูกหนี้ผิดนัด มาตรา 217

ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหาย ที่เกิดแต่ความประมาทเลินเล่อ หรืออุบัติเหตุ อันเกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่ผิดนัด เว้นแต่ความเสียหายนั้น ก็คงเกิดขึ้นแม้จะชำระหนี้ทันกำหนด

9.2 การชำระหนี้เป็นพันธวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ (ลูกหนี้ยังไม่ผิดนัด) มาตรา 218

“พฤติการณ์ที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ” เช่นลูกหนี้หรือตัวแทนของลูกหนี้กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

- (1) กรณีเป็นพันธวิสัยทั้งหมด

ลูกหนี้ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เจ้าหนี้

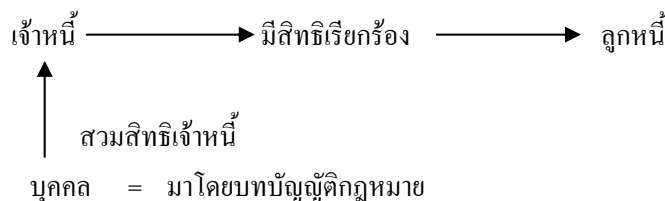
- (2) กรณีพันธวิสัยบางส่วน และส่วนที่เป็นพันธวิสัยกลายเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้

เจ้าหนี้อาจมีสิทธิไม่ยอมรับชำระหนี้ส่วนที่เป็นพันธวิสัย และเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ทั้งหมดที่เดียวได้

9.3 การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัยเพราะพฤติการณ์ ซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ (ลูกหนี้ยังไม่ผิดนัด) มาตรา 219 พฤติการณ์ที่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของลูกหนี้แต่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่นไม่ได้ประมาทเลินเล่อ หรือเกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอกรวมทั้งการกระทำของเจ้าหนี้ หรือเกิดจากธรรมชาติก็ได้ (ฎ.1022/2539,ฎ.1718/2539,ฎ.7246/2538)

ข้อสังเกต ข้อตกลงที่กำหนดให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ แม้ว่าการชำระหนี้จะกลายเป็นวิสัยโดยพฤติการณ์ที่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ (ม. 219) เช่นนี้เป็นข้อตกลงที่บังคับได้ ไม่ถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (ฎ. 1107/2525)

10. การรับช่วงสิทธิ มาตรา 226ว.1,227,229,230 หมายถึง การที่บุคคลซึ่งมิใช่เจ้าหนี้เดิมในมูลหนี้ได้เข้ารับสิทธิของเจ้าหนี้เดิมที่มีอยู่ด้วยอำนาจแห่งกฎหมาย ซึ่งเมื่อเข้ารับช่วงสิทธิแล้วก็ชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายของเจ้าหนี้ รวมทั้งประกันแห่งหนี้นั้นได้ในนามของตนเอง

ลักษณะของการรับช่วงสิทธิ

1. เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย
2. จำกัดเฉพาะที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น ป.พ.พ.มาตรา227,229,230,296,426,431,880 เป็นต้น
3. เกิดจากการชำระหนี้ของผู้มีส่วนได้เสีย
4. บุคคลอื่นเข้าสวมสิทธิของเจ้าหนี้

10. การรับช่วงสิทธิเกิดได้กรณีดังต่อไปนี้

10.1 ผู้รับช่วงสิทธิเป็นลูกหนี้ ตามมาตรา 227 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. เจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย
2. ลูกหนี้ซัดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้

ผล ลูกหนี้เข้ารับช่วงสิทธิเจ้าหนี้ไปได้แม้จะเอาตัวบุคคลภายนอกได้

ข้อสังเกต - มูลหนี้เกิดจากสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ซึ่งกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินซื้อขายเป็นของเจ้าหนี้แล้ว แต่ลูกหนี้ยังมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่เจ้าหนี้ ดังนั้นเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ซื้อขายแล้วลูกหนี้ได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ที่ฟ้องบุคคลภายนอกที่ทาละเมิดนั้นได้ (ฎ.491/2539)

- กรณีผู้รับประกันเป็นลูกหนี้ เมื่อได้ซัดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เอาประกันเจ้าหนี้แล้ว ย่อมรับช่วงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลภายนอกผู้ทาละเมิดได้ (ฎ.103/2535)

- หากลูกหนี้ยังมีได้ซัดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ ย่อมไม่ใช่ผู้เข้ารับช่วงสิทธิ (ฎ.6638/2540)

10.2 ผู้รับช่วงสิทธิเป็นเจ้าหนี้อันดับหลัง ตามมาตรา 229(1) มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายคน
2. เจ้าหนี้อันดับหลังเข้าไปใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้อันดับต้นที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อน

ผล เจ้าหนี้อันดับหลังเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้อันดับต้น

10.3 ผู้รับช่วงสิทธิเป็นผู้ได้ซึ่งอสังหาริมทรัพย์ติดจำนอง ตามมาตรา 299(2) มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. อสังหาริมทรัพย์ติดจำนอง
2. ผู้ได้ไปเอาเงินราคาค่าซื้อใช้ให้แก่ผู้รับจำนอง

ผล ผู้ได้ไปเข้ารับช่วงสิทธิ โดยได้อสังหาริมทรัพย์นั้น ไปปลอดจำนอง (ฎ.2716/2525)

10.4 ผู้รับช่วงสิทธิเป็นผู้ที่มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่น ตามมาตรา 229(3) เช่น ลูกหนี้ร่วม มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. บุคคลภายนอกมีความผูกพันร่วมกับผู้อื่น
2. บุคคลนั้นมีส่วนได้เสียด้วยเข้าใช้หนี้

ผล บุคคลนั้นเข้ารับช่วงสิทธิได้ *(ฎ.4574/2536, ฎ.2370/2526, ฎ.3716/2525)

10.5 ผู้รับช่วงสิทธิเป็นผู้จะต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธิในทรัพย์สิน ตามมาตรา 230 มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เจ้าหนี้บังคับยึดทรัพย์
2. ผู้จะต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธิในทรัพย์สินเข้าชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ผล ผู้จะต้องเสี่ยงภัยเสียสิทธิในทรัพย์สิน เข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ (ฎ.4362/2540, ฎ.4175/2539, ฎ.4838-4839/2540)

หมายเหตุ บุคคลผู้ได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นผู้เสี่ยงภัยเสียสิทธิในทรัพย์สินนั้น

ข้อสังเกต การเข้ารับช่วงสิทธิตามมาตรา 230 นี้ จะต้องไม่ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายด้วย (ฎ.4838-4839/2540)

ผลการรับช่วงสิทธิ

1. ผู้รับช่วงสิทธิสามารถใช้สิทธิตามมูลหนี้ได้ในนามของตนเอง ไม่ว่าจะบังคับชำระหนี้ เรียกค่าเสียหายหรือเอาเบี้ยปรับถ้ามีได้ทั้งสิ้น

2. ผู้รับช่วงสิทธิได้มาเท่าที่ได้ชำระหนี้

ข้อสังเกต ลูกหนี้ร่วมที่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ย่อมรับช่วงสิทธิมาไล่เบี้ยแก่ลูกหนี้คนอื่นได้ตามส่วนเท่านั้น (ฎ.4574/2536)

3. เรื่องกำหนดอายุความ ถ้ารับช่วงสิทธิตามมาตรา 227 ให้กำหนดอายุความตามมูลหนี้เดิม แต่ถ้ารับช่วงสิทธิตามมาตรา 229(3) ต้องใช้อายุความ 10 ปี ตามมาตรา 193/30 (ฎ.6246/2540)

4. ผู้รับช่วงสิทธิมีสิทธิได้รับดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันที่รับช่วงสิทธิหากไม่ปรากฏแน่นอนชัดว่าได้ชำระค่าสินไหมทดแทนไปเมื่อใด (ฎ.916/2535)

5. ถ้าหนี้ที่รับช่วงสิทธิมีประกันด้วยไม่ว่าจะเป็นประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์สิน ผู้รับช่วงสิทธิย่อมได้ประโยชน์จากประกันนั้นด้วย(ฎ.2446/2525)

6. เมื่อมีการรับช่วงสิทธิแล้วเจ้าหนี้(เดิม)ไม่มีสิทธิบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตนและลูกหนี้ก็จะชำระให้แก่เจ้าหนี้(เดิม)ไม่ได้ (ฎ.2949/2524)

7. ผู้รับช่วงสิทธิมีสิทธิบังคับชำระหนี้แก่บุคคลอื่น เช่น ลูกหนี้ร่วมได้ด้วย (ฎ.800/2533)

11. ช่วงทรัพย์สิน มาตรการ 226วรรคสอง ,228 ,231 ,232

ช่วงทรัพย์สิน หมายถึง การเอาทรัพย์สินอันหนึ่งเข้าแทนที่ทรัพย์สินอีกอันหนึ่งด้วยอำนาจแห่งกฎหมาย ในฐานะนิติบัญญัติอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินอันก่อน

ช่วงทรัพย์สินอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีต่อไปนี้

11.1 ช่วงทรัพย์สินเนื่องจากการชำระหนี้พ้นวิสัย มาตรการ 228 มี หลักเกณฑ์ ดังนี้

1. การชำระหนี้เป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์ที่บุคคลภายนอกต้องรับผิดชอบ
2. ลูกหนี้ได้มาซึ่งของแทนหรือได้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ผล เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกของแทนหรือค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวเสียเองได้ในฐานะช่วงทรัพย์สิน

11.2 ช่วงทรัพย์สินของเจ้าหนี้บุริมสิทธิ มาตรการ 231

วรรคหนึ่ง และ ห้า เจ้าหนี้ผู้รับจำนอง จำนำ หรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิอาจใช้สิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลดังต่อไปนี้คือ

1. ผู้รับประกันทรัพย์สินดังกล่าว
2. ผู้ที่บังคับซื้อทรัพย์สินดังกล่าว หมายถึงการเวนคืน
3. ผู้ที่ต้องใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของทรัพย์สินดังกล่าว เพราะเหตุทรัพย์สินนั้นทำลายหรือสูญสลาย

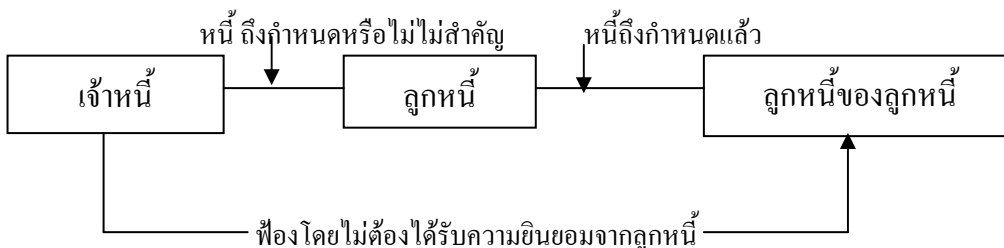
วรรคสองและวรรคสาม กรณีทรัพย์สินได้เอาประกันภัยไว้ แยกพิจารณาเป็น 2 กรณี ดังนี้

1) กรณีสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ ผู้รับประกันภัยจะใช้เงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยทันทีไม่ได้จนกว่าจะได้ออกกล่าวเจตนาใช้เงินนั้น ไปยังเจ้าหนี้ผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิแล้ว และมีได้รับคำคัดค้านการใช้เงินนั้นภายในเวลา 1 เดือนนับแต่วันที่ออกกล่าว หากทรัพย์สินดังกล่าวได้จดทะเบียนไว้ ณ หอทะเบียนที่ดินให้ถือว่าผู้รับประกันภัยนั้นรู้แล้ว

2) กรณีที่เป็นสังหาริมทรัพย์อื่น ผู้รับประกันภัยจะใช้เงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยโดยตรงก็ได้ เว้นแต่จะารู้หรือควรจะรู้ว่าอยู่ในบังคับจำนำ หรือบุริมสิทธิอย่างอื่น

วรรคสี่ ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ผู้รับจำนอง จำนำหรือบุริมสิทธิ ถ้าทรัพย์สินอันได้เอาประกันภัยไว้นั้นได้กลับคืนมา หรือได้จัดของอื่นแทนไว้ในลักษณะช่วงทรัพย์สิน(ฎ.28072537)

12 การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ มาตรการ 233-236 เป็นบทบัญญัติที่ควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้มิให้น้อยถอยลง เป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียหายในเวลาบังคับชำระหนี้

12.1 หลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้อง (มาตรา233)

1. ลูกหนี้ขัดหนี้หรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องของตนเอง
2. เจ้าหนี้เสียประโยชน์จากการขัดหนี้หรือเพิกเฉยดังกล่าว
3. สิทธิเรียกร้องนั้นมิใช่เป็นการของลูกหนี้โดยส่วนตัว

ผล เจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้ของลูกหนี้เป็นจำเลยเรียกชำระหนี้ได้ (ฎ.296/2534)

- **ข้อสังเกต**
1. หนี้ของเจ้าหนี้จะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังหนี้ของลูกหนี้ก็ได้
 2. หนี้ของลูกหนี้ต้องถึงกำหนดชำระแล้ว ส่วนหนี้ของเจ้าหนี้จะถึงกำหนดชำระหรือไม่สำคัญ
 3. เจ้าหนี้สามารถฟ้องลูกหนี้ของลูกหนี้ได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม

12.2 การฟ้องคดีของเจ้าหนี้

1. เจ้าหนี้จะต้องขอหมายเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีนั้นด้วย (มาตรา 234)
2. เจ้าหนี้ฟ้องเรียกลูกหนี้ของลูกหนี้ได้เต็มจำนวนที่ค้างชำระลูกหนี้ (เดิม)(มาตรา 235)
3. ถ้าลูกหนี้ของลูกหนี้ชำระหนี้ตามที่ลูกหนี้ (เดิม) ค้างชำระเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้เป็นอันระงับไป (มาตรา 235) (ฎ.132/2523, ฎ.2018/2530, ฎ.1829/2519)

12.3 การยกข้อต่อสู้ มาตรา 236

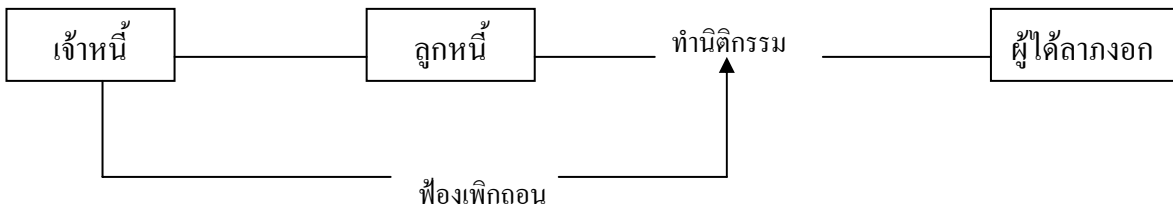
หลัก จำเลย (ลูกหนี้ของลูกหนี้) มีข้อต่อสู้ ลูกหนี้ (เดิม) อยู่อย่างไรก็ยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ทั้งนั้น

ข้อยกเว้น ถ้าเป็นข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ยื่นฟ้องจะยกเป็นข้อต่อสู้ไม่ได้ (ฎ.1748/2540)

****ข้อสังเกต** ข้อต่อสู้ที่จะยกขึ้นต่อสู้ขึ้น อาจมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ข้อต่อสู้ตามมูลหนี้ระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้
2. ข้อต่อสู้ตามมูลหนี้ระหว่างลูกหนี้กับลูกหนี้ของลูกหนี้ ที่มีอยู่ก่อนยื่นฟ้อง

1.3 การเพิกถอนการถือผล (มาตรา 237) เป็นบทบัญญัติที่ควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้อีกทางหนึ่ง

หลักเกณฑ์การเพิกถอนการถือผล(มาตรา 237)

1. ลูกหนี้ทำนิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน เช่น ปลดหนี้
ถ้าไม่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน เช่น การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม จดทะเบียนหย่า เช่นนี้เพิกถอนไม่ได้
2. เจ้าหนี้เสียเปรียบเพราะการทำนิติกรรมนั้นและ
3. ผู้ได้ลาภออกต้องรู้ถึงความรู้ถึงความรู้ที่เจ้าหนี้เสียเปรียบ หรือได้โดยเสนาหา

ผล เจ้าหนี้ร้องขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมที่ลูกหนี้กระทำลงนั้นได้ แม้ว่าหนี้ของเจ้าหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระก็ตาม

- ข้อสังเกต**
1. หนี้ของเจ้าหนี้ต้องเกิดขึ้นก่อนการทำนิติกรรมของลูกหนี้กับผู้ได้ลาภออกด้วย (ฎ.886/2515, ฎ.322/2526)
 2. นิติกรรมที่เป็นโมฆะเพราะเกิดจากการแสดงเจตนาหลง ไม่ต้องมีการฟ้องขอให้เพิกถอน แม้เจ้าหนี้จะเสียเปรียบ(ฎ.786/2528)
 3. หนี้ภายในปีที่ต้องชำระ แม้ลูกหนี้ยังไม่ได้รับแจ้งการประเมนหากลูกหนี้ทำนิติกรรมใดทำให้กรรมสรรพกร

เจ้าหนี้เสียเปรียบก็เพิกถอนการถือผลได้ (ฎ.5504/2533)

4. เจ้าหนี้ที่มีสิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนการถือผลไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (ฎ.3726/2530, ฎ.4462/2540,)
5. ลูกหนี้ผู้ทำนิติกรรมอันเป็นการถือผลจะฟ้องขอเพิกถอนไม่ได้ บุคคลที่มีสิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนได้คือเจ้าหนี้ (ฎ.261/2525)

6. กรณีผู้ทำนิติกรรมไม่ใช่ลูกหนี้ของเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ก็ฟ้องขอให้เพิกถอนการฉ้อฉลไม่ได้ (ฎ3151/2540,ฎ790/2538,ฎ.3090/2538,ฎ.3602/2530)

7. การทำนิติกรรมของลูกหนี้ต้องเป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียเปรียบหากเจ้าหนี้ไม่เสียเปรียบก็เพิกถอนไม่ได้

7.1 ลูกหนี้ขายที่ดินจำนวน เพื่อนำเงินมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ผู้รับจำนองเช่นนี้ เจ้าหนี้สามัญไม่ใช่ผู้เสียเปรียบ ย่อมเพิกถอนไม่ได้ เพราะเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิข้อมได้รับการชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญอยู่แล้ว (**ฎ.2283/2539)

7.2 ลูกหนี้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่บุคคลภายนอกที่มีสิทธิในที่ดินของลูกหนี้อยู่ก่อนแล้วภายหลังก่อนหนี้กับเจ้าหนี้ ไม่ถือว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ(ฎ.616/2514)

7.3 นิติกรรมที่ลูกหนี้ทำ หากเป็นการก่อประโยชน์แก่กองทรัพย์สินของลูกหนี้แม้เป็นการโอนทรัพย์สินไปก็ไม่ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ (ฎ.1868-1869/2516)

8. การที่ลูกหนี้โอนทรัพย์สินเฉพาะสิ่งไปให้บุคคลภายนอก เจ้าหนี้ย่อมเพิกถอนได้เพราะอยู่ในฐานะเสียเปรียบ แม้ว่าฐานะทางทรัพย์สินของลูกหนี้ยังคงอยู่ (**ฎ.4384/2540)

9. เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนการฉ้อฉลได้ แม้หนี้ของเจ้าหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระแต่ถ้าหนี้นั้นมีเงินไปบังคับก่อนแล้วลูกหนี้กระทำการนิติกรรมในระหว่างที่เงินไปยังไม่สำเร็จ ก็ถือว่าเจ้าหนี้เป็นผู้เสียเปรียบ

10. ในกรณีลูกหนี้ร่วม หากลูกหนี้ร่วมคนใดทำนิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉล เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนได้ แม้ว่าลูกหนี้ร่วมคนอื่นจะอยู่ในฐานะที่ชำระหนี้ได้ก็ตาม

13.2 การฟ้องให้เพิกถอนการฉ้อฉล

1. เจ้าหนี้ต้องยื่นคำฟ้องต่อศาล โดยฟ้องลูกหนี้และผู้ได้ลากอกเป็นจำเลยร่วมกัน (ฎ.9693-9694/2539)

2. ถ้ามีการโอนทรัพย์สินต่อไปให้บุคคลภายนอกอีก ก็ต้องฟ้องบุคคลภายนอกนั้นเป็นจำเลยด้วย (ฎ.2345/2540)

3. การฟ้องคดีขอให้เพิกถอนนิติกรรม หากในระหว่างการพิจารณาคดี จำเลยมาชำระหนี้ให้แก่โจทก์ครบถ้วนแล้ว โจทก์ไม่อยู่ในฐานะเป็นเจ้าหนี้ที่จะขอให้ศาลเพิกถอนต่อไป (ฎ.882/2515) ศาลจึงต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

13.3 ผลของการเพิกถอนการฉ้อฉล

1. ต่อลูกหนี้ ลูกหนี้ย่อมกลับคืนสู่ฐานะเดิมไม่ต้องผูกพันตามนิติกรรมนั้นต่อไป

2. ต่อเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ทุกคนได้ประโยชน์จากการที่ทรัพย์สินนั้นกลับคืนสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้(มาตรา 239) เว้นแต่ เป็นกรณีเจ้าหนี้เป็นผู้ซื้อทรัพย์สินเฉพาะสิ่งที่ได้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เพียงฝ่ายเดียว

3. ต่อผู้รับนิติกรรม ผู้รับนิติกรรมไม่มีสิทธิตามนิติกรรมนั้นต่อไป ไม่อาจบังคับเอาแก่ลูกหนี้ได้และถ้าเป็นผู้รับนิติกรรมเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินจากหนี้ ย่อมมีสิทธิเรียกเงินที่ได้ชำระไปแล้วคืนจากลูกหนี้ **ฐานลามิควรได้**

4. ไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกที่สุจริต เสียค่าตอบแทนก่อนการฟ้องคดีขอให้เพิกถอน(มาตรา238)

“บุคคลภายนอก” หมายถึง ผู้ที่ได้รับโอนทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อจากผู้ทำนิติกรรมกับลูกหนี้ (ฎ.3180/2540)

13.4 อายุความเพิกถอนการฉ้อฉล (มาตรา 240)

1. อย่างเกิน 1 ปีนับแต่เจ้าหนี้รู้เหตุ หรือ

2. อย่างเกิน 10 ปีนับแต่ลูกหนี้ทำนิติกรรม

14. ลูกหนี้เจ้าหนี้หลายคน มาตรา 290 ,301 ,302

14.1 หนี้แบ่งชำระได้ (มาตรา 290)

1) กรณีลูกหนี้หลายคน แต่ละคนรับผิดชอบเฉพาะส่วนของตนเอง

2) กรณีเจ้าหนี้หลายคน แต่ละคนได้รับชำระหนี้เฉพาะส่วนของตนเอง

14.2 หนี้แบ่งชำระไม่ได้

1) กรณีลูกหนี้หลายคน ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม (มาตรา 301)

2) กรณีเจ้าหนี้หลายคน ต้องชำระหนี้ให้เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทุกคนหรือวางทรัพย์สินแทนการชำระหนี้ (มาตรา 302)

15. ลูกหนี้ร่วม มาตรา 291-296 ลูกหนี้ร่วมอาจเกิดขึ้นได้โดยสัญญาหรือบทบัญญัติกฎหมาย เช่น ป.พ.พ. ลักษณะละเมิด ครอบครัว มรดก

15.1 ลักษณะของลูกหนี้ร่วม (มาตรา 291)

1. หนี้รายเดียวมีลูกหนี้หลายคน

2. ลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบหนี้แก่เจ้าหนี้โดยสิ้นเชิงเพียงครั้งเดียว

3. เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้คนใดรับผิดชอบชำระหนี้โดยสิ้นเชิงหรือตามส่วนแล้วแต่จะเลือกก็ได้

15.2 ผลของการเป็นลูกหนี้ร่วม

15.2.1 ผลระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ร่วม (มาตรา 292-295)

1. ประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมทุกคน ในกรณีที่ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่ง (มาตรา 292)

- ❖ ชำระหนี้
- ❖ การทำการแทนชำระหนี้
- ❖ วางทรัพย์สิน
- ❖ หักกลบหนี้(แต่ลูกหนี้ร่วมคนอื่นจะใช้สิทธิหักกลบหนี้แทนไม่ได้)

2. ประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมทุกคน ในกรณีเจ้าหนี้กระทำ

- ❖ ปลดหนี้ให้ลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่ง (มาตรา 293)
- ❖ ผิดนัดต่อลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่ง (มาตรา 295)

3. ประโยชน์หรือโทษ เฉพาะตัวลูกหนี้คนใดคนหนึ่ง

- ❖ การให้คำบอกกล่าว เช่น บอกกล่าว เช่น บอกเลิกสัญญา การบังคับจำนอง
- ❖ การผิดนัด หมายถึงลูกหนี้คนหนึ่งคนใดผิดนัดต่อเจ้าหนี้
- ❖ การทียบยกอ้างความผิดในการกระทำของลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งคนใด
- ❖ การชำระหนี้พ้นวิสัยอันเนื่องมาจากตัวลูกหนี้
- ❖ กำหนดอายุความหรืออายุความสะดุดหยุดลง (ฎ.6807/2537, ฎ.891/2540)

ข้อสังเกต การที่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งรับสภาพหนี้ ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง เป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้ร่วมคนนั้น ไม่มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่น

- ❖ แต่ถ้าวูกหนี้ร่วมคนหนึ่งชำระหนี้บางส่วนแทนลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย ย่อมทำให้อายุความสะดุดหยุดลง มีผลถึงลูกหนี้ร่วมคนอื่นด้วย (มาตรา 292) (ฎ.588/2532, 480/2506)
- ❖ หนี้เคลื่อนกลิ้งกัน ทำให้หนี้ระงับเป็นประโยชน์เฉพาะตัวต่อลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้น

ข้อสังเกต กรณีลูกหนี้ร่วมถูกฟ้องล้มละลาย การพิจารณาว่าลูกหนี้คนใดมีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่ เป็นเรื่องเฉพาะตัวของลูกหนี้ร่วมคนนั้นเท่านั้นด้วย (ฎ.2875/2536)

15.2.2 ผลระหว่างลูกหนี้ร่วมด้วยกัน (มาตรา 296)

- 1) ลูกหนี้ร่วมแต่ละคนรับผิดชอบเท่าๆกัน เว้นแต่จะตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น
- 2) ส่วนที่เจ้าหนี้ไม่สามารถเรียกเอาจากลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งได้ลูกหนี้ร่วมคนอื่นต้องรับผิดชอบใช้แทน
- 3) ส่วนที่เจ้าหนี้ได้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมคนหนึ่งย่อมตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้

16. เจ้าหนี้ร่วม มาตรา 298-300 เจ้าหนี้ร่วมเกิดขึ้นได้ โดยสัญญาหรือบทบัญญัติกฎหมาย เช่น ป.พ.พ. ลักษณะมรดก ก็ได้

16.1 ลักษณะของเจ้าหนี้ร่วม(มาตรา 298)

- 1) หนี้รายเดี่ยวนั้นเจ้าหนี้หลายคน
- 2) เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิงแต่เพียงครั้งเดียว
- 3) ลูกหนี้จะชำระให้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งก็ได้ตามแต่จะเลือก (ฎ.2847/2540)

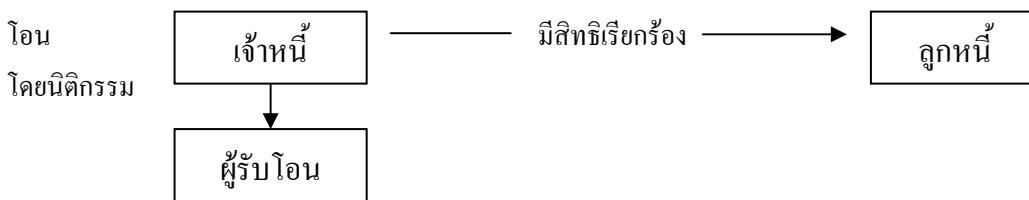
16.2 ผลของการเป็นเจ้าหนี้ร่วม

16.2.1 ผล ระหว่างเจ้าหนี้ร่วมกับกับลูกหนี้ (มาตรา 299)

- 1) เจ้าหนี้ร่วมคนหนึ่งผิดนัดย่อมเป็นโทษแก่เจ้าหนี้ร่วมทุกคน(มาตรา 299 วรรคหนึ่ง) ถ้าเป็นหนี้เงิน เจ้าหนี้ร่วมไม่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยตามมาตรา 221
- 2) หนี้เคลื่อนกลิ้งกันไประหว่างเจ้าหนี้ร่วมคนหนึ่งกับลูกหนี้ หนี้ของลูกหนี้ย่อมระงับ(มาตรา 299วรรคสอง)
- 3) ให้นำมาตรา 292,293,295 มาใช้บังคับโดยอนุโลม
 - กรณีมาตรา 292,293 เป็นผลต่อเจ้าหนี้ร่วมทุกคน
 - กรณีมาตรา 295 เป็นผลเฉพาะตัวต่อเจ้าหนี้ร่วม เช่น ลูกหนี้ผิดนัดต่อเจ้าหนี้ร่วมคนหนึ่ง ย่อมเป็นผลต่อเจ้าหนี้ร่วมคนอื่นที่มีสิทธิได้รับดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

16.2.2 ผลระหว่างเจ้าหนี้ร่วมด้วยตนเอง (มาตรา 300) เจ้าหนี้แต่ละคนชอบที่จะได้รับชำระหนี้เป็นส่วนเท่าๆกัน เว้นแต่ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

17. โอนสิทธิเรียกร้อง มาตรา 303-311 การโอนสิทธิเรียกร้อง เป็นกรณีที่เจ้าหนี้ **โอนสิทธิ** ที่มีต่อลูกหนี้ให้บุคคลหนึ่ง เรียกว่าผู้รับโอน โดยทางนิติกรรม

ข้อสังเกต 1.ต้องระมัดระวังในบางกรณีไม่ใช่การโอนสิทธิเรียกร้อง แต่เป็นเพียงหนังสือมอบให้รับเงินแทน (ฎ.653/2514)

2. ถ้าเป็นกรณีเจ้าหนี้สละสิทธิเรียกร้อง ก็ไม่ใช่โอนสิทธิเรียกร้อง (ฎ.330/2522)

****** 3. การตกลงซื้อขายสิทธิเรียกร้องที่ผู้ซื้อไม่สามารถบังคับลูกหนี้ให้ชำระหนี้ได้ ไม่ใช่การโอนสิทธิเรียกร้อง จึงไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ (**ฎ.5466/2539)

****** 4. การโอนสิทธิเรียกร้องตามสัญญาต่างตอบแทนจะใช้วิธีแบบโอนสิทธิเรียกร้อง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 306ไม่ได้ (ฎ.2472/2519)

17.1 หลักเกณฑ์การโอนสิทธิเรียกร้อง มาตรา 303

หลัก สิทธิเรียกร้องโอนกันได้

ข้อยกเว้น 1.สภาพแห่งสิทธิไม่เปิดช่อง

2. คู่กรณีตกลงห้ามโอน แต่จะยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริตไม่ได้
3. สิทธิที่ศาลยึดไม่ได้(มาตรา 304) (ฎ3793/2535,ฎ.4837/2540)

17.2 วิธีการโอนสิทธิเรียกร้องหรือโอนหนี้

17.2.1 การโอนหนี้ที่ต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง(มาตรา 306)

ขั้นตอนที่หนึ่ง การโอนต้องทำเป็นหนังสือระหว่างเจ้าหนี้กับผู้รับโอนโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้

“การทำเป็นหนังสือ” แม้ลงลายมือชื่อผู้โอนฝ่ายเดียวก็เพียงพอแล้ว(ฎ.4139/2532)

ขั้นตอนที่สอง การยกขึ้นต่อสู้

- ❖ ต้องมีการบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ หรือ
- ❖ ลูกหนี้ให้ความยินยอมในการโอนเป็นหนังสือ (ฎ.5561-5567/2530,ฎ.3973/2532)

อนึ่งถ้าลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ก่อนขั้นตอนที่สองไปแล้ว ลูกหนี้ก็หลุดพ้นจากหนี้

1.การยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ที่มีต่อเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้ผู้รับโอน (มาตรา 308)

- 1.1 กรณีลูกหนี้ให้ความยินยอมในกานโอนโดยมิได้อัดอ้อน เช่นนี้ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนไม่ได้
- 1.2 กรณีลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวการโอน เช่นลูกหนี้ยกข้อต่อสู้ที่มีอยู่ก่อนได้รับคำบอกกล่าวขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้
- 1.3 กรณีลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวการโอน และลูกหนี้มีสิทธิที่จะหักกลบลบหนี้ได้อยู่ก่อน แต่หนี้ยังไม่ถึงกำหนดในเวลาบอกกล่าวการโอน ลูกหนี้ก็แสดงเจตนาหักกลบลบหนี้ไปยังผู้รับโอนได้ ถ้าสิทธิเรียกร้องนั้นถึงกำหนดไม่ช้ากว่าเวลาถึงกำหนดแห่งสิทธิเรียกร้องที่ได้โอนไป (ฎ.4392/2536)

2.ผลของการโอนสิทธิเรียกร้อง

- 2.1 ผู้รับโอนมีฐานะเป็นเจ้าหนี้แทนเจ้าหนี้เดิม มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ ลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เดิมไม่ได้
- 2.2 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้เดิม ไม่มีสิทธิขาดสิทธิเรียกร้องที่ได้โอนไปแล้วนั้นได้
- 2.3 ผู้รับโอนมีสิทธิเหนือประกันแห่งหนี้ที่ได้รับโอนมาด้วย (มาตรา 305) โดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวให้ผู้ประกันทราบ (ฎ.5237/2538)

17.2.1 การโอนหนี้ที่ต้องชำระตามคำสั่ง(มาตรา 309) ต้องสลักหลังและส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับโอน โดยไม่ต้องบอกกล่าวหรือได้รับความยินยอมจากลูกหนี้

17.2.2 การโอนหนี้ที่ต้องชำระแก่ผู้ถือ(มาตรา 311)เป็นตราสารที่ไม่ระบุชื่อผู้ทรง ต้องส่งมอบตราสารนั้น

ความระงับแห่งหนี้

18.การชำระหนี้

18.1 ผู้ชำระหนี้ (มาตรา 214) หลัก บุคคลภายนอกเป็นผู้ชำระได้

ข้อยกเว้น 1.สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่อง

1. ขัดกับเจตนาที่คู่กรณีแสดงไว้
2. เป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสียและลูกหนี้ไม่ยินยอม (ฎ1588/2522) และถ้าบุคคลภายนอกสัญญากับเจ้าหนี้ว่าจะชำระหนี้ของลูกหนี้ให้กับเจ้าหนี้ก็ต้องรับผิดชอบตามสัญญา (ฎ2948/2535)

18.2 ผู้รับชำระหนี้ มาตรา 315 ผู้มีอำนาจรับชำระหนี้ ได้แก่

1. เจ้าหนี้
2. ผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ เช่น ตัวแทนเจ้าหนี้ ถ้าชำระหนี้ให้แก่ผู้ไม่มีอำนาจรับชำระหนี้ การชำระหนี้จะสมบูรณ์เป็นเหตุให้หนี้ระงับเมื่อเจ้าหนี้ให้สัตยาบันแล้ว

18.3 ผู้ครอง มาตรา 316

1. ชำระหนี้ให้แก่ผู้ครอบครองตามที่ปรากฏแห่งสิทธิในมูลหนี้ ซึ่งมีใจเจ้าหนี้หรือผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ตามมาตรา 315 แต่หมายถึง ผู้ที่ปรากฏไปด้วยหลักฐานอันเป็นที่ตั้งแห่งสิทธิในมูลหนี้
2. ผู้ชำระหนี้ได้กระทำการโดยสุจริต กล่าวคือ ในขณะที่ทำการชำระหนี้ไม่รู้ว่าผู้ครอบครองตามปรากฏแห่งสิทธิในมูลหนี้มีใจเจ้าหนี้หรือผู้มีอำนาจรับชำระหนี้

18.4 ผู้ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ มาตรา 317 การชำระหนี้ แก่บุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ การชำระหนี้ย่อมสมบูรณ์เพียงเท่าที่ตัว เจ้าหนี้ได้ลาถงอกขึ้นแต่การนั้น กล่าวคือเท่าที่เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติการชำระหนี้ นั้น ดังนั้น เมื่อเจ้าหนี้ได้รับประโยชน์จากการชำระหนี้ นั้นไว้เท่าใดแล้ว ก็ย่อมมีผลสมบูรณ์เท่านั้น

18.5 ผู้ถือใบเสร็จ มาตรา 318 การชำระหนี้ที่จะมีผลสมบูรณ์ตามมาตรา นี้ มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นการชำระหนี้ให้แก่ผู้ถือใบเสร็จ

2. ผู้ชำระหนี้ไม่รู้ว่าผู้ถือใบเสร็จนั้นไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ และการไม่รู้มิได้เกิดจากความประมาทเลินเล่อของตน แต่อย่างไรก็ตาม ใบเสร็จที่กล่าวถึงตามมาตรา นี้ต้องเป็นใบเสร็จที่แท้จริง หากเป็นใบเสร็จปลอมแล้ว แม้ผู้ชำระหนี้จะไม่รู้ว่าผู้ถือใบเสร็จนั้นไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ การไม่รู้นั้นมิได้เกิดจากความประมาทเลินเล่อก็ตามการชำระหนี้ นั้นก็ย่อมไม่สมบูรณ์

18.6 การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นหรือการชำระหนี้บางส่วน มาตรา 320 ,321

หลัก ลูกหนี้จะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้ในกรณีต่อไปนี้ไม่ได้

1. รับชำระหนี้บางส่วน
2. รับชำระหนี้ผิดไปจากที่ต้องชำระ (ฎ.5952/2533)

ข้อยกเว้น

1. กรณีที่เจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนที่ได้ตกลงกันไว้ หนี้นั้นเป็นอันระงับ
2. กรณีลูกหนี้ได้กระทำการเพื่อเอาใจเจ้าหนี้โดยรับภาระเป็นหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ หากเป็นที่สงสัยมิให้สันนิษฐานว่าเป็นการก่อหนี้ขึ้นใหม่แทนการชำระหนี้เดิม
3. กรณีชำระหนี้ด้วยตัวเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค หรือประทวนสินค้า ไม่ว่าด้วยการ โอนหรือสลักหลังนั้น เมื่อตราสารดังกล่าวได้ใช้เงินแล้ว หนี้จึงเป็นอันระงับ ดังนั้น ถ้าหากยังมีได้ใช้เงินดังกล่าวหนี้ไม่เป็นที่อันระงับ (ฎ.4643/2539,ฎ.3965/2531,ฎ.6028/2539,ฎ.2915/2524,ฎ.3553/2536)

18.7สภาพทรัพย์ที่ใช้ชำระหนี้ มาตรา 323

- 1.กรณีถึงกำหนดเวลาที่จะต้องส่งมอบ บุคคลผู้ชำระหนี้ต้องส่งมอบทรัพย์นั้นตามสภาพที่เป็นอยู่ในเวลาที่จะต้องส่งมอบ
2. กรณียังไม่ถึงกำหนดเวลาที่ต้องส่งมอบ ลูกหนี้ต้องรักษาทรัพย์นั้นไว้ด้วยความระมัดระวังอย่างเช่นวิญญูชนพึงสงวนทรัพย์สินของตน จนกว่าจะได้ส่งมอบ

18.8สถานที่ชำระหนี้ มาตรา 324

1. กรณีที่ทรัพย์เป็นทรัพย์เฉพาะสิ่ง หากไม่ได้ตกลงกันไว้ให้ส่งมอบกัน ณ สถานที่ใด ต้องส่งมอบทรัพย์นั้น ณ สถานที่ที่ทรัพย์นั้น ใ้ได้อยู่ในเวลาที่จะก่อหนี้
2. กรณีไม่ใช่ทรัพย์เฉพาะสิ่ง หากไม่ได้ตกลงกันไว้ให้ส่งมอบกัน ณ สถานที่ใด ต้องส่งมอบทรัพย์นั้น ณ สถานที่ที่เป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้ (ฎ.685/2538)

18.9 ค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้ มาตรา 325

หลักทั่วไป ลูกหนี้พึงเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

- ข้อยกเว้น**
1. กรณีมีการแสดงเจตนาเป็นอย่างอื่นก็ต้องเป็นไปตามนั้น
 2. ค่าใช้จ่ายนั้นมี จำนวนเพิ่มขึ้นเพราะเจ้าหนี้ยักยอกภูมิลำเนาหรือเพราะการกระทำของเจ้าหนี้ประการอื่น เจ้าหนี้ต้องเป็นผู้ออกส่วนที่เพิ่มขึ้น

18.10 หลักฐานการชำระหนี้ มาตรา 326

- 1.กรณีชำระหนี้ทั้งหมด ผู้ชำระหนี้มีสิทธิดังนี้
 - 1.1 ได้รับใบเสร็จรับชำระหนี้

- 1.2 ได้รับเวนคืนเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้
- 1.3 ได้ขีดฆ่าเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้เสีย
- 1.4 ได้จัดแจ้งการชำระหนี้ลงไว้ในเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ซึ่งอยู่กับเจ้าหนี้นั้น (ฎ.1872/2531)

บทสันนิษฐานของกฎหมาย มาตรา 237 ถ้าเจ้าหนี้ออกใบเสร็จรับเงินให้เพื่อระยะหนึ่งแล้วโดยมิได้อัดเอื้อนให้สันนิษฐานไว้ว่าเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เพื่อระยะก่อนๆนั้นด้วยแล้ว (ฎ.1215/2535)

ข้อสังเกต การออกใบเสร็จรับเงินหรือการเวนคืนเอกสารที่จะทำให้ต้องด้วยข้อสันนิษฐานดังกล่าวจะต้องเป็นการกระทำของเจ้าหนี้ ถ้าเจ้าหนี้ไม่ได้กระทำเช่นนั้นก็น่าพบบัญชีดังกล่าวมาใช้บังคับไม่ได้ (ฎ.6594/2537) อย่างไรก็ตามเจ้าหนี้สามารถพิสูจน์เป็นอย่างอื่นได้ (ฎ.4123/2540)

18.11 ลำดับการชำระหนี้ มาตรา 328 ลำดับการจักรสรรชำระหนี้ในกรณีที่ถูกหนี้มีหนี้สินหลายรายซึ่งเป็นการชำระหนี้อย่างเดียวกันโดยมูลหนี้หลายราย และการชำระหนี้นั้นไม่พอที่จะปลดเปลื้องสินได้ทุกราย หนี้รายใดจะได้ปลดเปลื้องไปก่อนให้พิจารณาดังนี้

1. ถ้าลูกหนี้มีฐานะชำระหนี้สินไว้ ก็ย่อมต้องเป็นไปตามลำดับที่ระบุไว้
2. ถ้าลูกหนี้มิได้ระบุลำดับการชำระหนี้สินไว้ ก็ต้องพิจารณาตามลำดับของหนี้สินดังต่อไปนี้คือ
 - 2.1 หนี้สินรายไหนถึงกำหนดก่อน ก็ให้รายนั้นเป็น อันได้เปลื้องไปก่อน
 - 2.2 การมีประกันน้อยที่สุด กรณีถึงกำหนดชำระพร้อมกัน
 - 2.3 การที่ตกหนัก ที่สุด กรณีที่ถึงมีประกันเท่ากัน เช่น มีดอกเบี่ยมาก
 - 2.4 การเก่าที่สุด กรณีตกหนักเท่ากัน เช่น หนี้ใกล้จะขาดอายุความ
 - 2.5 การเก่าเท่า ๆ กัน ก็ให้หนี้สินทุกรายเป็น อันได้เปลื้องไปตามส่วนมากและน้อยของหนี้สิน (ฎ.6555/2538, ฎ.5636/2537, ฎ.1045/2484)

ข้อสังเกต หนี้หลายรายลูกหนี้ชำระโดยไม่ระบุว่าจะชำระรายใด ต้องเอาชำระรายมาถึงกำหนดก่อน ถ้าถึงกำหนดพร้อมกัน ต้องชำระหนี้รายที่ตกหนักแก่ลูกหนี้ก่อน

18.12 การจัดสรรชำระหนี้ มาตรา 329 กรณีลูกหนี้มีหนี้รายเดียวแต่ต้องชำระหลายรายการในหนี้รายเดียว ซึ่งลูกหนี้ไม่อาจชำระหนี้ดังกล่าวได้ทั้งหมดในครั้งหนึ่งๆ กฎหมายได้จัดลำดับการชำระหนี้ให้ลูกหนี้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ค่าฤชาธรรมเนียม
2. ดอกเบี่ยเป็นลำดับต่อมา และ
3. หนี้ประธานเป็นลำดับสุดท้าย

ถ้าลูกหนี้ระบุลำดับเป็นอย่างอื่น โดยเจ้าหนี้มิได้อินยอมด้วย เช่นนี้ เจ้าหนี้อาจมีสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้ก็ได้ (ฎ.756/2508, ฎ.4755-4756/2536, ฎ.5416/2540, ฎ.3055/2526)

บทบัญญัติมาตรา 329 มิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนคุ้มครองแตกต่างไปจากรกที่กฎหมายบัญญัติได้ (ฎ.5007/2538)

ข้อสังเกต ถ้าบทบัญญัติของกฎหมายใดบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้จัดสรรการชำระหนี้อย่างไรไว้โดยเฉพาะก็ใช้บังคับตามนั้น ไม่ต้องใช้มาตรา 329 (ฎ.1923/2541)

18.13 ผลของการปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบ มาตรา 330

ลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติการชำระหนี้โดยถูกต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ แม้เจ้าหนี้จะไม่ยอมรับชำระหนี้ ซึ่งไม่เป็นเหตุให้หนี้ระงับไปก็ตาม แต่บรรดาความรับผิดชอบอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้นั้นก็เป็นการอันปลดเปลื้องไปนับแต่เวลาที่ขอปฏิบัติการชำระหนี้ ดังนั้น เจ้าหนี้จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ได้อีกไม่ได้ (ฎ.3520/2538)

18.14 การวางทรัพย์ เมื่อมีการวางทรัพย์แล้วก็ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ นั่นคือการวางทรัพย์นั้นต้องระบุไว้ด้วยว่าวางทรัพย์เพื่อหนี้รายใด (ฎ.1497/2539) ในกรณีมูลหนี้อื่นหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องได้หลายอย่าง การวางทรัพย์ต้องระบุว่าเป็นการวางทรัพย์เพื่อหนี้อันใด ซึ่งจะมีผลต่อหนี้ตามที่ระบุไว้เท่านั้น เหตุที่จะทำให้เกิดการวางทรัพย์ ได้แก่ (ฎ.2759/2534)

18.14.1 เหตุที่จะวางทรัพย์ มาตรา 331

1. เจ้าหนี้ออกปิดไม่ยอมรับชำระหนี้
2. เจ้าหนี้สามารถจะรับชำระหนี้ได้ เช่น เจ้าหนี้ตกเป็นคนไร้ความสามารถ
3. บุคคลผู้ชำระหนี้ไม่ สามารถจะหยั่งรู้ถึงสิทธิ หรือไม่รู้ตัว เจ้าหนี้ได้แน่นอนโดยมิใช่เป็น ความคิดของตน เช่นเจ้าหนี้ตายไปแล้วมีทายาทรับมรดกหลายคน

18.14.2 สถานที่วางทรัพย์ มาตรา 333 ปัจจุบันสำนักงานวางทรัพย์แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ

1. ส่วนกลาง คือสำนักงานวางทรัพย์กลาง ตั้งอยู่ที่กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม
2. ส่วนภูมิภาค มีทั้งหมด 9 ภาค ซึ่งตั้งอยู่ที่ต่างจังหวัด

ผู้วางต้องบอกกล่าวให้เจ้าหนี้ทราบการที่ได้วางทรัพย์นั้นโดยพลัน

18.14.3 การถอนการวางทรัพย์ มาตรา 334

หลัก ลูกหนี้มีสิทธิจะถอนการวางทรัพย์ที่ได้วางไว้ต่อสำนักงานวางทรัพย์และเมื่อลูกหนี้ได้ถอน ทรัพย์แล้วนั้น ถือเสมือนว่ามีได้วางทรัพย์ไว้เลย ผลก็คือลูกหนี้อย่อมไม่หลุดพ้น

ข้อยกเว้น กรณีลูกหนี้ไม่มีสิทธิถอนการวางทรัพย์

- (1) ถ้าลูกหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าตนขอมละสิทธิที่จะถอน
- (2) ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าจะรับเอาทรัพย์นั้น
- (3) ถ้าการวางทรัพย์นั้นได้เป็นไปโดยคำสั่งหรืออนุมัติของศาล และได้บอกกล่าวความนั้นแก่สำนักงานวางทรัพย์

18.14.4 การขายทอดตลาดทรัพย์ที่วาง มาตรา 336 ให้สิทธิผู้ชำระหนี้ที่รับอนุญาตจากศาลนำทรัพย์ที่จะวางทรัพย์ไปขายทอดตลาดแล้วนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดมาวางไว้แทนที่ ในกรณีที่ทรัพย์ซึ่งวางมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ไม่ควรแก่การ จะวาง
2. พึงวิตกว่าทรัพย์นั้นเกลือกจะเสื่อมเสียหรือ ทำลาย หรือบอบสลาย
3. ค่ารักษาทรัพย์จะแพงเกินควร

18.14.5 กำหนดเวลาวางทรัพย์ มาตรา 339 เจ้าหนี้มีสิทธิในทรัพย์ที่วางต่อสำนักงานวางทรัพย์ภายใน 10 ปี นับแต่ได้รับคำบอกกล่าวนั้น หากครบ 10 ปี แล้วเจ้าหนี้ไม่ใช้สิทธิดังกล่าวสิทธิของเจ้าหนี้นั้นก็เป็นอันระงับสิ้นไป เมื่อสิทธิของเจ้าหนี้ระงับสิ้นไปแล้ว ลูกหนี้ ก็มีสิทธิถอนทรัพย์ที่วางไว้คืนมาได้ แม้ว่าลูกหนี้จะเคยสละสิทธิถอนทรัพย์นั้นแล้วก็ตาม

19. ปลดหนี้ มาตรา 340

1. ต้องแสดงเจตนาต่อลูกหนี้ (ฎ.2432/2540) กรณีไม่ถือว่าเป็นการปลดหนี้
 - ตกลงเลิกสัญญา(ฎ.1129/2504)
 - ประนอมหนี้ในคดีล้มละลาย(ฎ.635/2522)

2. วิธีปลดหนี้

หลัก ทำได้ด้วยวาจา

ข้อยกเว้น ถ้าหนี้นั้นมีหลักฐานเป็นหนังสือ ต้องทำดังนี้

- ❖ ทำเป็นหนังสือ
- ❖ เว้นคืนเอกสาร
- ❖ ขีดฆ่าเอกสาร (ฎ.7717/2538,ฎ.434/2536,ฎ.98/2540,ฎ.893/2540)

20. หักกลบหนี้

20.1 หลักเกณฑ์หักกลบหนี้ มาตรา 341 หลักเกณฑ์หักกลบหนี้ มีดังนี้

1. บุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกันโดยมูลหนี้
2. หนี้ทั้งสองรายมีวัตถุประสงค์เป็นอย่างเดียวกัน เช่น เป็นหนี้เงินเหมือนกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีจำนวนเท่ากัน
3. หนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดชำระแล้วในเวลาที่หักกลบหนี้ โดยไม่จำเป็นต้องถึงกำหนดชำระหนี้พร้อมกัน
4. สภาพแห่งหนี้ทั้งสองรายเปิดช่องให้หักกลบหนี้ได้
5. ลูกหนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาขอหักกลบหนี้ต่ออีกฝ่ายหนึ่ง

ข้อสังเกต

1. ลูกหนี้ร่วมจะเอาสิทธิเรียกร้องของคนอื่นมาหักกลบหนี้กับเจ้าหนี้ไม่ได้(ฎ.241/2539)
2. บุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกัน เป็นลูกหนี้เจ้าหนี้กัน หากเป็นหนี้ฝ่ายเดียวกันไม่ใช่กรณีหักกลบหนี้(ฎ.9787/2539,ฎ.908/2532)

3. หนี้ที่จะนำมาหักกลบหนี้ นั้นต้องเป็นหนี้ที่สามารถบังคับเอาแก่กันได้ด้วย หากหนี้รายใดบังคับกันไม่ได้ก็จะนำมาหักกลบหนี้ไม่ได้(ฎ.5926/2533)

4. หนี้ที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินประเภท หรือต่างชนิดกันนำมาหักกลบหนี้ไม่ได้(ฎ.6006/2534)

20.2 วิธีหักกลบหนี้ มาตรา 342 ทำได้ด้วยคู่กรณีฝ่ายหนึ่งแสดง เจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง(แม้อีกฝ่ายไม่ยินยอมหนี้ก็ระงับ) (ฎ.843/2516,3671/2535) การหักกลบหนี้ นั้นมีผลย้อนหลังขึ้นไปจนถึงเวลาที่หนี้ทั้งสองฝ่ายนั้นอาจหักกลบหนี้กัน ได้เป็นครั้งแรก คือ เมื่อเวลาที่หนี้สองรายถึงกำหนดชำระ(ฎ.843/2516)

20.3 สิทธิเรียกร้องที่มีข้อต่อสู้ มาตรา 344 สิทธิเรียกร้องใดยังมีข้อต่อสู้ จะเอามาหักกลบหนี้ไม่ได้เว้นแต่ เป็นเรื่องอายุความ (ฎ.2437/2525,ฎ.1285/2532,ฎ.1924/2541)

20.4 หนี้หลายรายที่จะหักกลบหนี้ มาตรา 348

1. กรณีฝ่ายผู้ขอหักหนี้ระงับถึงหนี้ที่จะหักกลบหนี้กันก็ต้องเป็นไปตามที่ระงับไว้

2. กรณีฝ่ายที่ผู้ขอหักหนี้ไม่ได้ระงับหนี้ที่จะหักกลบหนี้ นั้น หรือมีการระงับไว้แต่คู่กรณีอีกฝ่ายหักท้วงขัดข้องโดยไม่ชักช้า โดยนำบทบัญญัติมาตรา 328 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลมกล่าวคือ ให้นำหนี้รายที่ถึงกำหนดก่อนมาหักกลบหนี้ ถ้าถึงกำหนดพร้อมกัน ให้นำหนี้รายที่มีประกันน้อยที่สุดมาหักกลบหนี้ ถ้ามีประกันเท่ากัน ให้นำหนี้รายที่หนักที่สุดมาหักกลบหนี้ ถ้าหนักเท่ากัน ให้นำหนี้รายที่เก่าที่สุดมาหักกลบหนี้และถ้าตกหนักเท่ากันอีกให้หักกลบหนี้ตามส่วนมากน้อยของหนี้เหล่านั้น

ถ้าฝ่ายผู้ขอหักหนี้ยังเป็นหนี้ค่าดอกเบี้ยและค่าค่าธรรมเนียมแก่อีกฝ่ายหนึ่งนอกจากชำระหนี้ประชาชน แล้วให้นำบทบัญญัติมาตรา 329 มาใช้บังคับ โดยอนุโลมกล่าวคือ ให้เอาค่าธรรมเนียมมาหักกลบหนี้ก่อนแล้วจึงเอาค่าดอกเบี้ยและสุดท้ายเป็นหนี้ประชาชนที่จะเอามาหักกลบหนี้ (ฎ.2480/2517)

21. แปลงหนี้ใหม่

21.1 หลักเกณฑ์การแปลงหนี้ใหม่ มาตรา 349

1. ต้องมีหนี้เดิมผูกพันกันอยู่โดยมูลหนี้อะไรก็ได้(ฎ.1826/2529)

ข้อสังเกต แม้หนี้ขาดอายุความไปแล้ว ก็สามารถแปลงหนี้ใหม่ได้ (ฎ.5329/2538)

2. คู่กรณีทำสัญญาเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ โดยทำเป็นสัญญาและต้องแตกต่างจากหนี้เดิม(ฎ.3369/2525,ฎ.5791/2537,ฎ.1366/2493)

สาระสำคัญแห่งหนี้ ได้แก่

- ❖ มูลแห่งหนี้
- ❖ ตัวเจ้าหนี้ลูกหนี้(ฎ.2331/2522)
- ❖ วัตถุประสงค์แห่งหนี้(ฎ.1008/2520)
- ❖ ทรัพย์สินเป็นวัตถุประสงค์แห่งหนี้(ฎ.1008/2496)
- ❖ เงื่อนไขแห่งหนี้(มาตรา 349)

โดยทำให้หนี้ที่มีเงื่อนไขเป็นไม่มีเงื่อนไข หรือ เพิ่มเงื่อนไขเข้าไปในหนี้ที่ไม่มีเงื่อนไข หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขเดิม(ฎ.1676/2540)

กรณีไม่ถือว่าเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้

- ❖ การเพิ่มหลักประกันแก่หนี้ที่ไม่มีหลักประกัน(ฎ.3052/2527)
- ❖ การเพิ่มวงเงินจำนอง(ฎ.1315/2532)
- ❖ ตกลงให้ผ่อนชำระหนี้(ฎ.5866/2538)
- ❖ การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย(ฎ.1938/2540)

21.2 หนี้ใหม่ต้องเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ มาตรา 351 หนี้เดิมไม่ระงับสิ้น เพราะ

1. หนี้ใหม่มิได้เกิด มีขึ้น
2. หนี้ใหม่มกเลิกเสียเพราะมูลแห่งหนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
3. เหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีรูถึงคู่กรณี (ฎ.4424/2533)

21.2 วิธีการแปลงหนี้ใหม่

1. โดยการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ มาตรา 349 วรรคท้าย (ฎ.4837/2540,ฎ.3757/2533)
2. การเปลี่ยนตัวลูกหนี้ มาตรา 350 (ฎ.6744/2538)

ถ้าบุคคลภายนอกทำสัญญากับลูกหนี้ว่าจะใช้หนี้แทนลูกหนี้โดยไม่ทำสัญญากับเจ้าหนี้ ก็ไม่เป็นการแปลงหนี้ใหม่โดยเปลี่ยนตัวลูกหนี้(ฎ.339/2538,ฎ.2366/2517,ฎ.4041/2533)

21.3 ผลของการแปลงหนี้ใหม่

1. หนี้เดิม เป็นอันระงับไป หากมีหนี้หลายราย จะระงับในส่วนที่มีการแปลงหนี้หนี้(ฎ.999/2532)
2. ประกันของหนี้เดิม (มาตรา 352)
 - ค่าประกัน ย่อมระงับไปตามหนี้ประธาน
 - จำนอง,จำนำ ถ้าคู่กรณีตกลงให้ออนไปด้วยก็จะไปเป็นประกันหนี้ใหม่(ฎ.1949/2516)
 - หนี้ใหม่ ผูกพันเจ้าหนี้และลูกหนี้ต่อไป(ฎ.9121/2538)

22.หนี้เคลื่อนที่กัน

หนี้เคลื่อนที่กันเป็นกรณีที่สิทธิและความรับผิดชอบในหนี้ตกมาอยู่กับบุคคลคนเดียวกัน เป็นผลให้หนี้ระงับสิ้นไป เช่น เจ้าหนี้ตายในขณะที่มีสิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ ลูกหนี้นั้นก็เป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกในสิทธิเรียกร้องดังกล่าวจากเจ้าหนี้ เป็นต้น แต่มีข้อยกเว้นคือ

1. เมื่อหนี้ันตกไปอยู่ในบังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอก
2. เมื่อสลักหลังตั๋วเงินกลับคืนมาตามมาตรา 917 วรรคสาม

“ความสำเร็จ คือ เส้นชัยของนักสู้ ผู้สู้.....ผู้”

สงวนลิขสิทธิ์ของนักศึกษานิติบัณฑิต สมัย 58